

ΟΜΗΡΟΥ ΟΔΥΣΣΕΙΑ Α - Ω, ἔμμετρος μετάφρασις Πανταζῆ Κοντομίχη,
'Εκδόσεις Γρηγόρη, 'Αθήναι, 1972, σχ. 8 σελ. 181.

Ἡ μετάφρασις ὀλοκλήρου τῆς Ὀδυσσεΐας, καὶ μάλιστα ἔμμετρος, ἀποτελεῖ ἔργον ἐπίμοχθον, ἀληθῆ ἄθλον, διὰ τοῦτο καὶ τὸ ἐπίτευγμα τοῦ ἐκλεκτοῦ γυμνασιάρχου Κοντομίχη εἶναι ἄξιον πολλῆς ἐκτιμήσεως. Καίτοι κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἡ Ὀδύσσεια ἐχρησίμευε καὶ ὡς ἀναγνωστικὸν εἰς τὸ Δημοτικὸν σχολεῖον, προσφερομένη φυσικὰ ἐν μεταφράσει, αἱ ἔμμετροι ἀποδόσεις αὐτῆς ἦσαν σπάνιαι. Τῷ 1840 ὁ Ραγκαβῆς εἶχε δώσει ἔμμετρον μετάφρασιν κατ' ἐκλογὴν μερῶν τοῦ ἔπους, τῷ δὲ 1848 παράφρασιν εἰς 15 συλλάβους τοῦ α - δ ὁ Γ. Ρουσιιάδης. Τῆς ὅλης Ὀδυσσεΐας α - ω μετάφρασιν ἔκαμε πρῶτος ὁ Ἰάκ. Πολυλάς τμηματικῶς ἀπὸ 1875 - 1881, κατόπιν ὁ Ἑφταλιώτης τὸ α - φ τὸ 1932 καὶ ὁ Ζ. Σιδέρης α - ω τῷ 1881. Ὀλίγον πρὸ τοῦ 1970 ἐκυκλοφόρησαν ἀκόμη δύο ἔμμετροι μεταφράσεις καὶ τῷ 1972 ἔρχεται τελευταία ἡ προυνσίασις τῆς ἐν ἐπικεφαλίδι ἐργασίας τοῦ Κοντομίχη.

Ἡ διεργασία τοῦ τεραστίου ὕλικου τῶν 377 μεγάλων σελίδων καὶ ἡ ἀκριβῆς καὶ ἐπιτυχῆς ἀπόδοσις τῶν λόγων, τῶν σκέψεων, τῶν συναισθημάτων καὶ τῶν ἀντικειμένων ἐνὸς κόσμου τόσον μακρinoῦ ἐνέχει δυσχερείας ἀπροσμετρήτους, τὰς ὁποίας μόνον ἓνας ἱκανὸς φιλόλογος εἶναι δυνατὸν νὰ συλλάβῃ κατὰ τρόπον ὅπως οὖν ἀσφαλῆ καὶ ἓνας εὐαίσθητος λόγιος νὰ τὰς ἐκθέσῃ μετὰ τῆς ἀρμοζούσης εἰς τὸν ποιητικὸν λόγον χάριτος. Ὁ Κοντομίχης ἀνταπεκρίθη ἐπιτυχῶς κατ' ἀμφοτέρα καὶ εἶναι ἄξιος ἐπαίνου. Ταῦτα περὶ τοῦ βιβλίου.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ὅμως θὰ ἐκθέσω γενικωτέρας τινὰς σκέψεις περὶ τῶν μεταφράσεων τῶν κλασσικῶν ἔργων καὶ νὰ τὰς θέσω ὑπ' ὄψει τῶν φιλολόγων.

Ἀπὸ τοῦ 1920 καὶ ἐξῆς ἐπικρατεῖ εἰς τὰ σχολεῖα μὲς ἐν εἶδος λογοτεχνισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἔχει ἔκτοτε κατακυριεύσει τὸν Ἑλληνικὸν βίον. Κατηργήθη ἡ δωρικότης ἢ αὐστηρότης, ἀκρίβεια καὶ σαφήνεια τῆς ἐκφράσεώς μας, ἡ ὁποία ὀφείλει νὰ χαρακτηρίζῃ ὅλα τὰ δημιουργήματα τοῦ λόγου καὶ τῆς τέχνης — καὶ ἐνοθεύθη μὲ μίαν ἐξεζητημένην προσπάθειαν γλυκαζούσης ἐκφράσεως ἐκφραζούσης τὴν προσωπικὴν ἐκάστου αἰσθητικὴν. Ἀκόμη καὶ εἰς τὰς εἰδήσεις τὰς καθημερινὰς τῶν ἐφημερίδων ἀντὶ νὰ ἀναγνώσῃ τις τὰ στοιχεῖα ἐνὸς ἀτυχήματος λ. χ., διαβάζει μελοδραματικὸν διήγημα τοῦ συντάκτου καὶ οἱ δύο στίχοι τοῦ ἐπεισοδίου ἐκτείνονται εἰς δύο στήλας. Οἱ ἔνοχοι νομίζω ὅτι εἴμεθα ἡμεῖς οἱ διδάσκαλοι, πὺ ἀνακαλύπτωμεν τόσον εὐκόλα εἰς τὰς τάξεις τῶν μαθητῶν μας Παλαμάδες καὶ ἐξωθοῦμεν προῶρος τοὺς νέους μὲς εἰς δημοσιογραφικὰς ἐνασχολήσεις καὶ εἰς ἐκδηλώσεις διὰ τὰς ὁποίας τὸ πνεῦμά των δὲν εἶναι ἀκόμη ὥριμον.

Καὶ διὰ νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὰς μεταφράσεις. Ἡ προκειμένη μετάφρασις λ. χ. διὰ πάντα ἀναγιγνώσκοντα αὐτὴν χάριν τέρψεως διαβάζεται εὐχαρίστως, ἀφοῦ ἔχει ἀρμονικοὺς δεκαπεντασυλλάβους. Αἱ λέξεις αἱ μὴ καθημεριναὶ μαντεύονται εὐκόλως καὶ κατὰ τινα προσέγγισιν, ὥστε νὰ ἱκανοποιῆται ὁ ἀναγνώστης. Ἀπὸ τῆς ἐπόψεως αὐτῆς ἡ μετάφρασις, ὡς καὶ αἱ ἄλλαι τῆς ὁμοίας κατευθύνσεως, ἐπιτυγχάνει τὸν σκοπὸν τῆς. Διαφέρει ὅμως τὸ πρᾶγμα, ἂν ἡ μετάφρασις χρησιμοποιηθῆ ὄχι πρὸς τέρψιν, ἀλλὰ πρὸς διδασκαλίαν. Τὰ ποιητικὰ ἔργα τοῦ Ὀμήρου, τοῦ Σοφοκλέους, τοῦ Ἀριστοφάνους, τοῦ Μενάνδρου προσέφεραν χιλιάδας νέας λέξεις καὶ ἀπειραριθμίαν παροιμιῶδων ἐκφράσεων, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν κτῆμα τῶν μεταγενεστέρων γενεῶν. Ἐγίναν ὅμως δεκτοὶ τούτων τῶν μεγάλων πνευμάτων οἱ νεολογισμοί, διότι αὐτοὶ συνεβιβάζοντο αἰσθητικῶς μὲ τὰς ἀντιλήψεις τῶν ἀκούοντων. Καὶ ἐρωτᾶται οἱ ἐκφραστικοὶ νεολογισμοὶ τῶν σημερινῶν μεταφραστῶν μὲ τὴν λογοτεχνίζουσαν τάσιν των συμβιβάζονται ἄρα γε αἰσθητικῶς μὲ τοῦ σημερινοῦ λαοῦ καὶ τῶν μαθητῶν τὴν αἰσθητικὴν ἀντίληψιν; Δηλαδὴ ἡμποροῦν ἀφόβως νὰ χρησιμο-

ποιούν τὰς λέξεις καὶ τὰς ἐκφράσεις τῶν μεταφράσεων τούτων εἰς τὸν καθημερινὸν βίον των; Ἄς κάμωμεν ἓνα μικρὸν ἔλεγχον εἰς τὴν μετάφρασιν Κοντομίχη, ἢ ὁποῖα ἀκολουθεῖ τὰς ἄλλας λογοτεχνιζούσας μεταφράσεις ἀπαραλλάκτως, καὶ ἄς θέσωμεν τὰ προκύπτοντα ἐρωτήματα.

1) Πολὺ ὀρθῶς ὁ συγγραφεὺς διατηρεῖ τὸν τύπον μερικῶν ἀρχαίων ὀνομάτων, *Φαέθουσα, Λαμπετώ, κλπ.*, ποῖα ὅμως ἢ ἀνάγκη νὰ διαστρεβλώνωμεν διὰ τοὺς μαθητὰς μας τὰ ὀνόματα τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡρώων, στερεότυπα μιᾶς ἄλλης ἐποχῆς, λέγοντες ὁ *Ποσειδῶνας, ὁ Οἰδίποδας, ἡ Ἄρτεμη, ἡ Χάρυβδη*; Ἡ δικαιολογία εἶναι συνήθως ὅτι ἔτσι τὰ συνηθίζουσι οἱ ἀλογοτέχναι, ἐρωτᾶται ὅμως ἂν αὐτὴ ἢ συνήθεια ἢ παροδικὴ ἀπὸ τοῦ 1920 καὶ ἐξῆς εἶναι δικαιολογημένη ἱστορικῶς, λογικῶς, αἰσθητικῶς;

2) Εὐρίσκει τις τύπους ἀντιθέτους μὲ τὰ διδάγματα τῆς Γραμματικῆς τῆς διδασκομένης εἰς τὸ σχολεῖον, νὰ ὀδεύεις, νὰ φέροι, θὰ πεῖ, θὰ χτυπηθεῖ, ἄς πάψομε κτλ. Καὶ ἐδῶ ἢ δικαιολογία εἶναι ὅτι «ἔτσι τὰ γράφουσι οἱ λογοτέχναι». Τὸ θέμα εἶναι ὅμως ποῖα εἶναι ἢ κρίσις τῶν διδασκάλων τοῦ Ἔθνους καὶ τὸ καθῆκον ἔναντι τῆς διδασκομένης νεολαίας.

3) Ὁρολογία ἀστρονομικὴ ἀδιαταράκτως παραδοθεῖσα ἀπὸ τρισχιλιετίας εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ μάλιστα καὶ γενομένη ἀποδεκτὴ καὶ ἀπὸ τοὺς ξένους λαοὺς, ὡς Ἄρκτος, Βωῶτης κλπ. εἶναι ὀρθὸν ἀχάριν λογοτεχνισμοῦ» νὰ μεταβαπτίζωνται εἰς ἢ Ἀρκοῦδα, ὁ Ζευγᾶς;

4) Τὸ Ἔθνος μας εἶναι πανάρχαιον καὶ ἔχει ἐποχὰς τοῦ βίου του σαφῶς διακεκριμένας τοὐλάχιστον τρεῖς, τὴν ἀρχαίαν, τὴν μεσαιωνικὴν καὶ τὴν νεωτέραν. Εἶναι ἀρὰ γε ἐπιτρεπτόν νὰ κάμνωμεν συμφυρμὸν τῶν διακεκριμένων ὄρων τοῦ βίου τῶν τριῶν ἐποχῶν χωρὶς διάκρισιν; Δηλαδή ἢμποροῦμεν ἀδιακρίτως νὰ χρησιμοποιοῦμεν τὸ *Θιάκι* ἀντὶ τοῦ Ἰθάκη (ἢ ὁποῖα δὲν ἀποκλείεται νὰ σημαίνῃ Λευκάς ἢ καὶ Κεφαλληνία); Τὸ *διάκτορος* (συνοδὸς θεοῦ) νὰ τὸν συγχέωμεν μὲ τὸν ἀποκρισάση, τὸ *κῆρυξ* (βασιλικὸς διαγγελεὺς) μὲ τὸν *διαλάλη* (τελάλη), ὁ ἄσκος *μέλανος οἴνου* νὰ γίνεταί *ἀσκι μὲ γιοματᾶρι* (τῶν σημερινῶν βαγενιῶν); Νὰ ἐρμηνεύωμεν τὸ *περὶ πτόλιος μαχεσόμενον* μὲ τὸ νεολογοτεχνικὸν *κάστρο* νὰ *διαγυμίσῃ*; Ποῖα ἱστορικὰ δικαιώματα ἔχει ἢ τελευταία λέξις διὰ νὰ γίνῃ ἀνεκτὴ εἰς τὴν διδασκαλίαν, ὅταν πρόσφατος ἀκόμη εἶναι ἢ εἰρωνικὴ πάγκοινος ὑποδοχὴ τῆς, ὅταν ἐχρησιμοποιήθη εἰς κείμενον πρὸς τοὺς διδασκάλους;

Πιθανῶς αἱ ἀνάγκαι τῆς στιχουργίας νὰ ἀπαιτοῦν ἐνίοτε χρησιμοποίησιν τύπων ἔξω τῆς κανονικότητος, ὅμως ὁ ποιητὴς διὰ νὰ εἶναι καλὸς ποιητὴς πρέπει νὰ μὴ παραβαίνῃ τὰ ὅρια τῆς κοινῆς αἰσθητικῆς τοῦ ἔθνικοῦ λόγου. Ὁ ποιητὴς πρέπει νὰ δώσῃ λέξεις καὶ ἐκφράσεις δυναμένας ἀνέτως καὶ εὐχάριστως νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὡς ἐκφραστικὰ μέσα ὑπὸ τῶν ἀναγνωστῶν του.

ΠΑΝ. Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ

* *

ΚΥΡ. ΝΤΕΛΟΠΟΥΛΟΥ, «Ἄφανεις» βιβλιογραφίαι σὲ ἀγγλόφωνες ἐκδόσεις γιὰ τὴν Ἑλλάδα 1967—1971 (βιβλιογραφικὸ σχέδιμα), Ἀθήναι 1973, πολυγραφημένον, 8ον σελ. 22.

Ὁ συγγραφεὺς, βιβλιοθηκᾶριος ἐμπειρος, διέγνωσε τὴν ἀξίαν ποὺ ἔχουν διὰ τοὺς ἐρευνητὰς τοῦ τόπου μας ἐκδόσεις ἀναφερόμεναι εἰς διάφορα πεδία τῆς ἐρεύνης περὶ θεμάτων τοῦ τόπου μας γραμμένα εἰς ξένας γλώσσας, αἱ ὁποῖαι συνήθως δὲν εἶναι γνωσταί. Πλῆθος τοιούτων ἐκδόσεων συνταντᾶ τις εἰς τὴν βιβλιογραφίαν τὴν παρατιθεμένην εἰς τὰ ἐκδιδόμενα βιβλία. Καὶ ἐπειδὴ εἶναι δύσκολον νὰ μελετᾶ